

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ภูมิศาสตร์ ป.๓

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

ผศ. ดร.ณัฐพร ยวงเงิน

ผศ.จิตรภาณ สุนทร

ผู้ตรวจ

นางชมชิต พรหมสิน

นางฉัตรส พัทธนามย์

นายสุปัญญา เขียนเจริญ

นายมนโธธรรม ทองมหา

บรรณาธิการ

นายสมเกียรติ ภูระหงษ์

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๓

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวนพิมพ์ ๒๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-203-926-3

รหัสสินค้า ๑๓๑๓๐๕๔

AKS **อักษ**

www.aksorn.com

จัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศโดย

บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจก. จำกัด

142 ถนนตะนาว เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

โทร./แฟกซ์ 0 2622 2999 (อัตโนมัติ 20 คู่สาย)

เว็บไซต์: บริษัท ไทยรับเกล้า จำกัด โทร. 0 2903 9101-6

คำนำ

ด้วยทางกระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการปรับปรุงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เฉพาะสาระภูมิศาสตร์ จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ซึ่งการเรียนรู้เฉพาะความรู้ทางภูมิศาสตร์อย่างเดียว อาจไม่เพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและบางอย่างก็คาดการณ์ได้ยากลำบาก จึงจำเป็นต้องให้ผู้เรียนมีทักษะ กระบวนการ และความสามารถทางภูมิศาสตร์ เพื่อจะได้เป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้

ทั้งนี้ สาระภูมิศาสตร์ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ผู้เรียนจะได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียนและชุมชน การวาดแผนผังเพื่อแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน ลักษณะทางกายภาพกับการดำเนินชีวิตในชุมชน การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานและการประกอบอาชีพ สิ่งแวดล้อมของชุมชนในอดีตกับปัจจุบัน ลักษณะของเมืองกับชนบท ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่มีต่อชุมชน และการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน

การวางโครงสร้าง จะออกแบบให้เป็นหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน รวมถึงนำแนวคิดวิธีจัดการเรียนการสอน (Pedagogy) แบบสืบเสาะหาความรู้ทางภูมิศาสตร์ (Geo-graphic Inquiry) มาเป็นแกนในการนำเสนอ ซึ่งแต่ละหน่วยการเรียนรู้จะให้ทั้งองค์ความรู้ตามสาระการเรียนรู้ ปูพื้นฐานและช่วยพัฒนาความสามารถทางภูมิศาสตร์ ทักษะทางภูมิศาสตร์ และกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถรู้เรื่องภูมิศาสตร์ (Geo-Literacy) เข้าใจลักษณะทางกายภาพ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม รู้เท่าทันและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมได้ ตลอดจนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมีทักษะในศตวรรษที่ ๒๑

ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะช่วยทำให้การเรียนรู้ภูมิศาสตร์เป็นเรื่องที่สนุก น่าสนใจ ผู้เรียนได้รับความรู้ เกิดทักษะ กระบวนการ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และบรรลุเป้าหมายตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

ผู้เรียบเรียง

คำแนะนำการใช้

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เล่มนี้ บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด จัดทำขึ้นตามแนวทางการรู้เรื่องภูมิศาสตร์ (Geo-Literacy) โดยหนังสือเรียนเล่มนี้มีโครงสร้างสำคัญ ดังนี้

ตัวชี้วัดและมโนทัศน์สำคัญ

เพื่อเป็นเครื่องมือนำทางผู้สอน และผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

คำถามหลักประจำเรื่อง

ระบุประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้เรียนนำมาพิจารณาประกอบการศึกษาหาคำตอบ

นำเสนอข้อมูล

ด้วยภาพ Infographic แผนภูมิ แผนผัง คำบรรยาย ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่าย

ภูมิศาสตร์น่ารู้

อธิบายความรู้เสริมให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้รอบตัวเพิ่มขึ้น

รวบยอดความรู้

สรุปการเรียนรู้ด้วยแผนผังที่เข้าใจง่าย ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาแต่ละหน่วยการเรียนรู้ในภาพรวมได้

QR Code

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาด้วย QR Code เพื่อรองรับการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัล

รู้เรื่องภูมิศาสตร์

กิจกรรมฝึกฝนทักษะ กระบวนการ และความสามารถทางภูมิศาสตร์ตามแนวทาง Geo-Literacy ผ่านการทำกิจกรรมแบบ Active Learning ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

การใช้แผนที่ แผนที่ และรูปถ่าย ๑

- ๑ ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียนและชุมชน ๓
- ๒ เครื่องมือสำรวจข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียนและชุมชน ๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

ชุมชนของเรา ๑๖

- ๑ ลักษณะทางกายภาพกับการใช้ชีวิตในชุมชน ๑๘
- ๒ การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานและการประกอบอาชีพ ๒๓
- ๓ สิ่งแวดล้อมของชุมชนในอดีตกับปัจจุบัน ๓๐
- ๔ ลักษณะของเมืองกับชนบท ๓๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

สิ่งแวดล้อมในชุมชน ๔๒

- ๑ มลพิษ ๔๔
- ๒ ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่มีต่อชุมชน ๕๐
- ๓ การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน ๕๓

บรรณานุกรม

๖๐

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑

การใช้แผนที่ แผนที่ และรูปถ่าย

ตัวชี้วัด

ส ๕.๑ ป.๓/๑ สำรวจข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียนและชุมชนโดยใช้แผนที่ แผนที่ และรูปถ่าย เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศทาง

ส ๕.๑ ป.๓/๒ วาดแผนที่เพื่อแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน

มโนทัศน์สำคัญ

📍 แผนที่ แผนที่ และรูปถ่าย เป็นเครื่องมือในการแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน

บริเวณโรงเรียนและชุมชน มีสถานที่สำคัญหลายแห่ง เช่น โรงพยาบาล ศาสนสถาน ที่ทำการไปรษณีย์ เราสามารถสืบค้นข้อมูลทางภูมิศาสตร์ของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชนได้ด้วยการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ แผนที่ แผนที่ และรูปถ่าย ซึ่งทำให้ทราบลักษณะทางกายภาพ ความสัมพันธ์ของตำแหน่งที่ตั้ง ระยะ และทิศของสถานที่สำคัญเหล่านั้น

นอกจากนี้ การวาดแผนที่ยังช่วยให้เราเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ บริเวณโรงเรียนและชุมชนมากขึ้น

๑ ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียนและชุมชน

ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียนและชุมชนเป็นสิ่งที่นักเรียนควรศึกษา เพราะเป็นข้อมูลที่ทำให้ทราบถึงตำแหน่งที่ตั้ง ระยะ และทิศของสถานที่ต่าง ๆ นอกจากนี้ การทราบข้อมูลทางภูมิศาสตร์ทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของพื้นที่และสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในบริเวณโรงเรียนและชุมชนได้ดีขึ้นด้วย

๑. ข้อมูลทางภูมิศาสตร์

ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ หมายถึง ข้อเท็จจริงและรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ที่มีปรากฏอยู่บนพื้นโลก ซึ่งอธิบายได้ด้วยตำแหน่งที่ตั้ง ระยะ ทิศ และรายละเอียดอื่น ๆ เช่น

จากรูปถ่าย มีภูเขาตั้งอยู่ใกล้ทะเล โรงแรมตั้งอยู่ใกล้ชายหาด อาคารบ้านเรือนตั้งกระจายตามพื้นที่ราบ

▲ ภูมิประเทศบริเวณเขาเต่า อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒. ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญในโรงเรียนและชุมชน

โรงเรียนและชุมชนแต่ละแห่งจะมีข้อมูลทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเราสามารถสืบค้นข้อมูลเหล่านี้ได้จากการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ เช่น แผนที่ ภาพถ่าย รวมถึงการสอบถามบุคคลในโรงเรียนและชุมชน โดยตัวอย่างข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียนและชุมชน มีดังนี้

แผนผังโรงเรียนเทศบาล ๑ วัดพระงาม (สามัคคีพิทยา)
อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

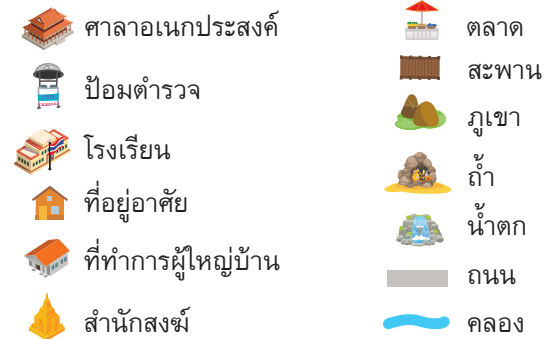
ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียนเทศบาล ๑ วัดพระงาม (สามัคคีพิทยา)

- สถานที่สำคัญในโรงเรียน คือ อาคารเรียน อาคารส่งเสริมการเรียนรู้ โรงยิม เรือนเกษตร สนามกีฬา สวนป่า
- โรงเรียนมีอาคารเรียน ๔ หลัง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของสนามกีฬาและสวนป่า
- โรงเรียนมีเสาธงและสนามกีฬาทั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของโรงเรียน
- โรงเรียนตั้งอยู่ใกล้วัดพระงาม มีพื้นที่ทิศตะวันตกและทิศใต้ติดกับวัด
- โรงเรียนอยู่ใกล้คลองเจตีย์บูชา ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของโรงเรียน

แผนที่ชุมชนบ้านเขาหลัก หมู่ ๗ ตำบลน้ำพุ
อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง

คำอธิบายสัญลักษณ์

ข้อมูลทางภูมิศาสตร์
ของชุมชนบ้านเขาหลัก

- สถานที่สำคัญในชุมชน
คือ สวนยางพารา
โรงเรียน สำนักสงฆ์
ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน
ป้อมตำรวจ ภูเขา น้ำตก
- โรงเรียนบ้านเขาหลักอยู่ใกล้
กับศาลาอเนกประสงค์ และ
ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของ
ชุมชน
- ป้อมตำรวจตั้งอยู่ตรงข้าม
ตลาด ซึ่งตลาดตั้งอยู่ทาง
ทิศใต้ของชุมชน
- ทิวเขาบรรทัดตั้งอยู่ทาง
ทิศตะวันออกของชุมชน

รู้เรื่อง ภูมิศาสตร์

ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต่อไปนี้

๑. แบ่งกลุ่ม แต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปความหมายและลักษณะของข้อมูลทางภูมิศาสตร์
๒. จับคู่กับเพื่อน แล้วร่วมกันบอกสิ่งที่เป็นข้อมูลทางภูมิศาสตร์และสิ่งที่ไม่ใช่ข้อมูลทางภูมิศาสตร์มาอย่างละ ๓ รายการ โดยสอบถามจากครู ผู้ปกครอง หรือสืบค้นจากห้องสมุด จากนั้นออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

๒ เครื่องมือสำรวจข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ในโรงเรียนและชุมชน

จากแผนผัง แผนที่ และ
รูปถ่าย สถานที่สำคัญ
ในบริเวณโรงเรียน

และชุมชน
มีอะไรบ้าง
และตั้งอยู่ใน
ตำแหน่งใด

โรงเรียนและชุมชนมีสถานที่สำคัญ
หลายแห่ง ซึ่งตั้งอยู่ในตำแหน่งและทิศ
ที่ต่างกัน การสำรวจข้อมูลทางภูมิศาสตร์
ในโรงเรียนและชุมชน โดยใช้เครื่องมือ
ทางภูมิศาสตร์อย่างเหมาะสมและถูกวิธี
จะทำให้เราทราบตำแหน่งที่ตั้ง ระยะ และทิศทางของสถานที่
สำคัญต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชนที่มีความสัมพันธ์กัน รวมทั้ง
ช่วยให้อธิบายข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียนและชุมชนได้
ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ที่นักเรียนจะศึกษาใน
ขั้นนี้ ได้แก่ แผนผัง แผนที่ และรูปถ่าย

๑. แผนผัง

แผนผัง หมายถึง การย่อส่วนของบริเวณหรือสถานที่
ต่าง ๆ เช่น โรงเรียน ชุมชน ธนาคาร ถนน คลอง ลงบนวัสดุ
พื้นผิวราบ โดยแสดงตำแหน่งที่ตั้ง ระยะ และทิศทางของ

บริเวณหรือสถานที่นั้น ๆ ใน
ลักษณะที่มองลงมาจากที่สูงให้
เข้าใจได้ง่ายขึ้น เช่น แผนผัง
โรงเรียน แผนผังชุมชน

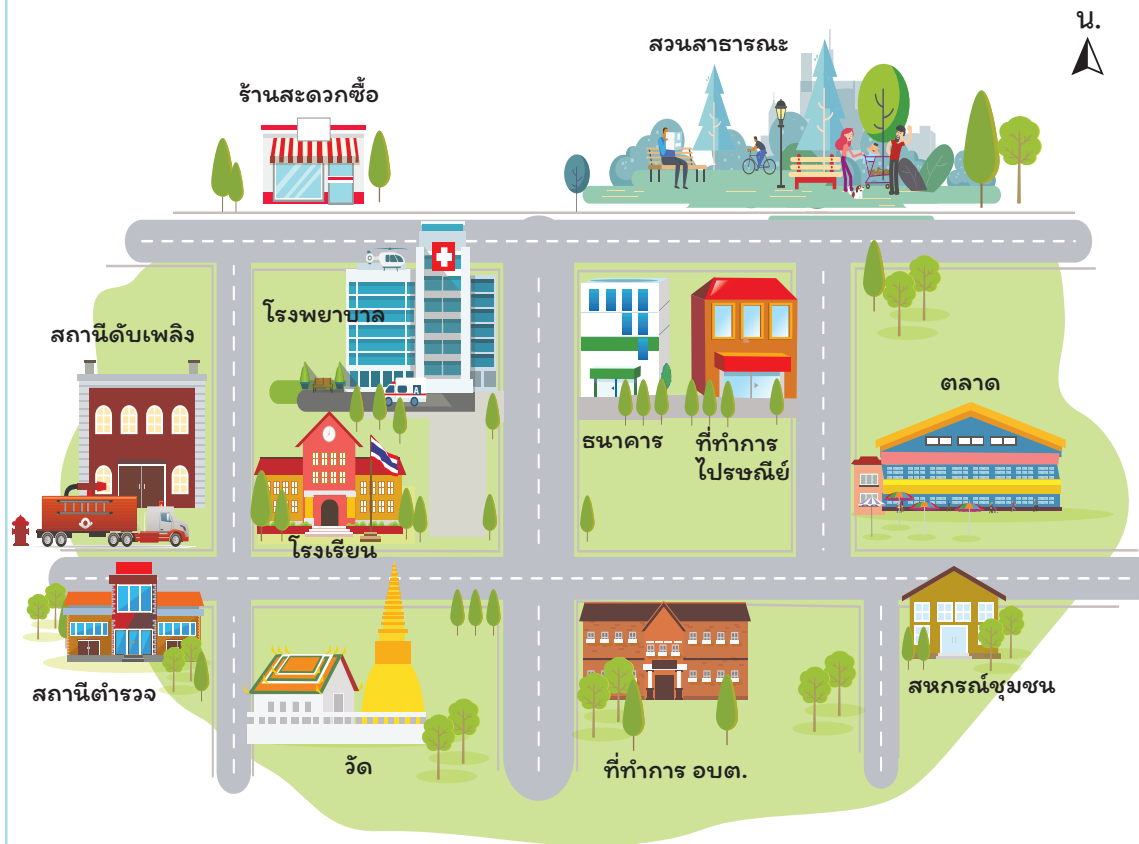
ตัวอย่าง แผนผังแสดงข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียนอักษรวิทยา

จากแผนผังแสดงข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียน สามารถระบุตำแหน่ง
ที่ตั้ง ระยะ และทิศทางของสถานที่ต่าง ๆ ในโรงเรียนได้ เช่น

- บ่อเลี้ยงปลาตั้งอยู่ทางทิศเหนือของแปลงเกษตร อาคารเรียนมัธยม และอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของโรงอาหาร
- โรงอาหารตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอาคารเรียนมัธยม ใกล้กับบ้านพักครู
- สนามฟุตบอลตั้งอยู่ทางทิศใต้ของสหกรณ์โรงเรียน และอยู่ระหว่างเสาธงกับสนามเด็กเล่น
- ป้อมยามตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของสนามกีฬาอเนกประสงค์ ใกล้จากห้องน้ำและห้องพักครู
- ห้องสมุดตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอาคารอเนกประสงค์ และอยู่ทางด้านข้างของอาคารเรียนประถม
- ห้องประชาสัมพันธ์อยู่ทางทิศใต้ของสหกรณ์โรงเรียน อยู่ติดกับศาลา และอยู่ตรงข้ามกับป้อมยาม

ตัวอย่าง แผนผังแสดงข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในชุมชนร่วมใจรักดี

จากแผนผังแสดงข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในชุมชน สามารถระบุตำแหน่งที่ตั้ง ระยะ และทิศทางของสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนได้ เช่น

- ร้านสะดวกซื้อตั้งอยู่ทางทิศเหนือของโรงเรียน และตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของสวนสาธารณะ
- ที่ทำการไปรษณีย์ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของตลาด และอยู่ใกล้กับธนาคาร
- โรงเรียนตั้งอยู่ทางทิศเหนือของวัด
- สภกรณ์ชุมชนตั้งอยู่ทางทิศใต้ของตลาด และอยู่ไกลจากร้านสะดวกซื้อ
- วัดตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของที่ทำการ อบต. และตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของสถานีดับเพลิง
- สถานีตำรวจตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของวัด และอยู่ตรงข้ามกับสถานีดับเพลิง
- ธนาคารตั้งอยู่ระหว่างโรงพยาบาลกับที่ทำการไปรษณีย์

การวาด

แผนผัง

แผนผังที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน วาดได้อย่างไร

การวาดแผนผังมีประโยชน์ในการช่วยให้เราสามารถอธิบายตำแหน่งที่ตั้ง ระยะ และทิศทางของสถานที่สำคัญที่ไปสำรวจมาให้กับผู้อื่นได้รับรู้ โดยง่ายและรวดเร็ว ทั้งนี้ การวาดแผนผังเพื่อแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน จำเป็นต้องปฏิบัติตามขั้นตอน เพื่อให้แผนผังมีความถูกต้อง โดยสามารถปฏิบัติได้ ดังนี้

- ๑ สำรวจ** ภายในบริเวณโรงเรียนหรือชุมชนให้ละเอียดว่า มีสถานที่สำคัญใดบ้าง และตั้งอยู่ในบริเวณใด แล้วจดบันทึกลงในกระดาษ
- ๒ ร่าง** แผนผังอย่างคร่าว ๆ ลงในกระดาษ กำหนดทิศเหนือเป็นทิศหลัก แล้ววาดรูปสัญลักษณ์ของสถานที่สำคัญลงไป พร้อมกำหนดขนาดตำแหน่ง และชื่อของสถานที่ให้สัมพันธ์กับพื้นที่จริง
- ๓ วาด** แผนผังที่มีรายละเอียดถูกต้อง พร้อมใส่สัญลักษณ์ให้ครบถ้วน โดยอาจเขียนคำอธิบายสัญลักษณ์ลงในแผนผังด้วยก็ได้
- ๔ ตรวจสอบ** นำแผนผังที่วาดเสร็จเรียบร้อยแล้วมาตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

ตัวอย่าง การวาดแผนผังโรงเรียน

ตัวอย่าง การวาดแผนผังชุมชน

๒. แผนที่

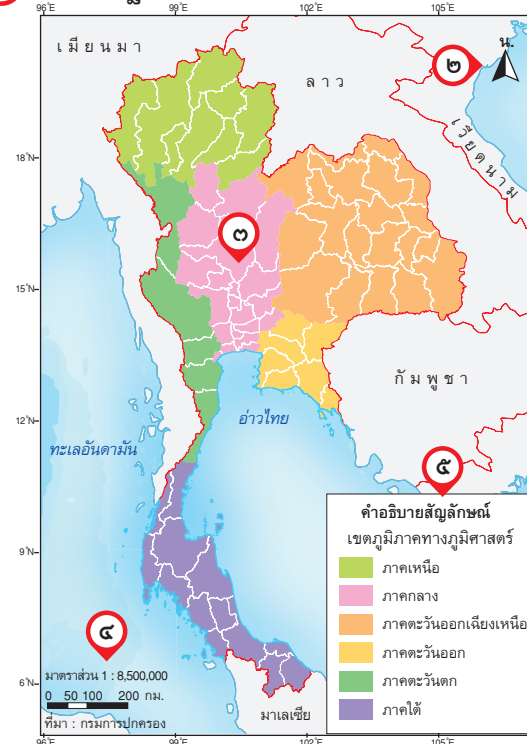
แผนที่ หมายถึง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ที่จัดทำขึ้นเพื่อแสดงลักษณะและที่ตั้งของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่บนพื้นโลก เช่น ภูเขา แม่น้ำ แหล่งเกษตรกรรม เส้นทางคมนาคม โดยย่อส่วนลงบนวัสดุพื้นผิวราบตามขนาดและมาตราส่วน และใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งต่าง ๆ ให้เข้าใจได้ง่าย

แผนที่ที่มีประโยชน์และช่วยให้เราทราบว่า สถานที่ต่าง ๆ ตั้งอยู่ในบริเวณใด มีตำแหน่ง ระยะ และทิศทางที่สัมพันธ์กันอย่างไร ซึ่งนักเรียนสามารถนำแผนที่มาใช้สำรวจข้อมูลทางภูมิศาสตร์บริเวณโรงเรียนและชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ได้

ภูมิศาสตร์ นารู้

แผนที่รัฐกิจแสดงที่ตั้งจังหวัดของประเทศไทย

ก่อนนำแผนที่ไปใช้งาน ควรทราบองค์ประกอบสำคัญของแผนที่ เพื่อให้สามารถอ่านและแปลความข้อมูลในแผนที่ได้ถูกต้อง ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของแผนที่ มีดังนี้

๑. ชื่อแผนที่
๒. ทิศ
๓. สี
๔. มาตราส่วน
๕. คำอธิบายสัญลักษณ์

แผนที่ช่วยให้เราทราบถึงตำแหน่ง ระยะ และทิศทาง จากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่งได้ ดังนั้น เราจึงสามารถใช้ แผนที่ในการสำรวจข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในชุมชนได้ด้วย เช่น

ตัวอย่าง แผนที่แสดงข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในชุมชน บ้านหนองดู่ อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น

จากแผนที่แสดงข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในชุมชน สามารถระบุตำแหน่งที่ตั้ง ระยะ และทิศทางของสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนได้ เช่น

- ชุมชนนี้มีชื่อว่า ชุมชนบ้านหนองดู่ ในชุมชนมีสถานที่สำคัญ คือ ที่พักอาศัย วัด และ โรงเรียน สถานที่สำคัญมีถนนตัดผ่านทั่วถึงกัน โดยถนนมีความคดเคี้ยวเล็กน้อย
- ในชุมชนมีการปลูกข้าว พืชไร่ และพืชสวน โดยบริเวณที่มีการปลูกข้าวมากที่สุด คือ ทางทิศเหนือและทิศใต้ของชุมชน
- ในชุมชนมีวัด ๔ แห่ง เช่น วัดหนองดู่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของแหล่งน้ำ และตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณที่พักอาศัยและแหล่งปลูกพืชสวน พืชไร่
- ในชุมชนมีโรงเรียน ๑ แห่ง คือ โรงเรียนบ้านหนองขาม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของวัดสระแก้ว และตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของวัดศรีชมพู

๓. รูปภาพ

รูปภาพ หมายถึง สิ่งที่แสดงข้อมูลของสภาพพื้นที่ในบริเวณใดบริเวณหนึ่ง ซึ่งได้มาจากการถ่ายด้วยกล้องถ่ายรูปหรือโทรศัพท์มือถือ แต่รูปถ่ายมีข้อจำกัดในการใช้งาน คือ ไม่สามารถบอกทิศและให้ข้อมูลจำกัดเฉพาะบริเวณที่ถ่าย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องใช้ประกอบกับเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ชนิดอื่น

ตัวอย่าง รูปภาพแสดงข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียน

จากรูปถ่าย สามารถแสดงข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียนได้ เช่น

- ในบริเวณโรงเรียนมีสถานที่สำคัญ เช่น อาคารเรียน เสาธง บ่อน้ำ และมีต้นไม้อยู่บริเวณรอบโรงเรียน
- อาคารเรียนมีลักษณะเป็นแนวยาวต่อกัน ด้านหน้าของอาคารเรียนเป็นที่ตั้งของสนามหญ้าและบ่อน้ำ
- บริเวณบ่อน้ำด้านหน้าอาคารเรียนมีสะพานไม้เพื่อใช้ข้ามฝั่ง

ตัวอย่าง รูปถ่ายแสดงข้อมูลทางภูมิศาสตร์
ในชุมชนบ้านด่านใหม่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

จากรูปถ่าย สามารถแสดงข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในชุมชนบริเวณอำเภอโขงเจียมได้ เช่น

- ชุมชนแห่งนี้ คือ ชุมชนบ้านด่านใหม่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
- บริเวณชุมชนมีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ คือ ภูเขา ป่าไม้ แม่น้ำโขง แก่งหินในแม่น้ำโขง
- ในชุมชนมีการสร้างที่พักอาศัยหนาแน่นบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง

รู้เรื่อง ภูมิศาสตร์

ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต่อไปนี้

๑. วาดแผนผังของโรงเรียนและชุมชนของตนเอง พร้อมแสดงรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ในแผนผัง
๒. ครูแนะนำวิธีการใช้ Google Maps จากนั้นให้นักเรียนสืบค้นแผนที่ชุมชนของตนเองจากเว็บไซต์ Google Maps พิมพ์ภาพแล้วนำมาติดลงในกระดาษ A4 โดยอธิบายข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่ง ระยะ และทิศของสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนที่ปรากฏในแผนที่ แล้วออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน
๓. สืบค้นรูปถ่ายสถานที่สำคัญในโรงเรียนและชุมชนของตนเองอย่างละ ๓ รูป นำมาติดลงในกระดาษ A4 แล้วเขียนอธิบายว่าเป็นรูปถ่ายของสถานที่ใด ในรูปถ่ายให้ข้อมูลใดบ้าง และสถานที่ในรูปถ่ายมีความสำคัญอย่างไร จากนั้นนำกระดาษไปติดที่ป้ายนิเทศ

รวบยอด ความรู้

ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในโรงเรียนและชุมชนมีอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งเราสามารถใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ แผนที่ และรูปถ่าย อธิบายตำแหน่งที่ตั้ง ระยะ และทิศทางของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชนได้ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เราควรใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์หลายอย่างประกอบกัน เพื่อลดข้อจำกัดของเครื่องมือแต่ละชนิด นอกจากนี้ การรู้จักวาดแผนผัง จะช่วยให้เราสามารถนำเสนอข้อมูลของโรงเรียนและชุมชนที่ได้จากการสำรวจให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่ายขึ้น

การใช้แผนผัง แผนที่ และรูปถ่าย

ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ใน
โรงเรียนและชุมชน

เครื่องมือสำรวจข้อมูลทาง
ภูมิศาสตร์ในโรงเรียนและชุมชน

ตัวอย่างข้อมูลทาง
ภูมิศาสตร์ในโรงเรียน

- อาคารเรียน
- สนามกีฬา
- สวนป่า

ตัวอย่างข้อมูลทาง
ภูมิศาสตร์ในชุมชน

- โรงเรียน
- วัด
- ศาลเจ้า

แผนผัง

แผนที่

รูปถ่าย

